

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1937-38

DRAMA

13 MIROSLAV KRLEŽA:
GOSPODA GLEMBAJEVI

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI
1937/38 DRAMA Štev. 13

FRANC STREICHER:

ZADREGA NAD ZADREGO

PREMIERA 1. MARCA 1938.

Avstrijec Franc Streicher se je na nemških odrih, ki radi uprizarjajo igre iz življenja alpskega kmečkega prebivalstva, dobro uveljavil z nekaterimi komedijami, izmed katerih je žela burka »Zadrega nad zadrego« — v originalu »Verlegenheitskind« — največji uspeh. Ta šala ima resničen humor, ima pri vsej preproščini čisto gradnjo in v fabuli celo nekaj presenetljive domiselnosti.

Komika Streicherjeve burke je kajpada izključno situacijska. Njegovi značaji so komični, kolikor so komični tudi v življenju dobro poznani možje, ki jih strahujejo žene, možaki, ki jih mikajo mlada dekleta, ali zviti kmečki lisjaki, ali strogo krepostne žene, ki imajo v svoji mladosti skrite grehe. Prave in višje komike značajev v tej igri ni. Tem radodarnejši pa je avtor s situacijsko komiko, ki dela njegovo šalo resnično zabavno, dasi nekateri prizori zahtevajo od bralca dokaj lahkovernosti in prizanesljivosti.

Toda Streicher pozna gledališče in njegova sredstva, je naivno pretkan in pogumno razpleta svoj domislek. V tem je sicer preprost, toda tudi popolnoma skromen in noče biti niti za trenutek modrejši kot je ali tehtnejši, marveč je in hoče biti zmeraj samo lahkotno zabaven.

J. Vidmar.

Konec Meyerholdovega teatra in še kaj

Že pred dobrim mesecem je bilo na ukaz vsedržavnega sovjetskega umetniškega odseka razpuščeno v Moskvi Meyerholdovo gledališče. Igralce tega teatra so dodelili drugim odrom. Ni še odločeno, če bodo Meyerholdu dali priliko in možnost, da bi deloval na kakem drugem gledališkem področju.

*

Ta ukaz je ukinil eno izmed najbolj vidnih moskovskih gledališč, ki ga je vodil Meyerhold kot ravnatelj, režiser in šef opreme. Za ta ukrep navajajo te-le vzroke:

1. Meyerholdovo gledališče je že od vsega početka kazalo buržujsko in formalistično naravo in je stare ruske pisatelje kot Gogolja in Gribojedova naravnost potvarjalo.

2. Sovjetskoruske igre so v tem gledališču uprizarjali na tak način, da so potvarjali pravo in resnično moskovsko življenje ter moskovske osebnosti žalili. Nekatere igre so imele celo protisovjetsko ost.

3. Zadnja leta se Meyerhold sploh ni oziral na sovjetske dramatike in se je popolnoma izluščil iz javnega in umetniškega življenja Sovjetske Zveze.

4. Za 20letnico komunistične revolucije ni uprizoril Meyerhold nobene slavnostne predstave. Njegov poizkus dramatizacije romana »Kako se kali jeklo« mladega komunističnega pisatelja Ostrovskega je bil zlohoten napad na Sovjete s pomočjo *zlouporabljen*e državne podpore.

*

Meyerhold, ki mu je letos 63 let, je posvetil vse svoje življenje gledališču. Prvotno je bil igralec pri Hudožestvenikih, pozneje pa je l. 1902. ustanovil svoje »Društvo nove drame«. Nato je imel v Petrogradu, svoje lastno gledališče, ki je bilo sedaj razpuščeno in ki ga je vodil od l. 1911.

Nas bosta zanimali predvsem dve stvari: kakšno je bilo Meyerholdovo gledališče in kaj se pravi: »zlorabljeni državno podporo« — v Rusiji.

Tudi pri nas se je mnogo meyerholdilo kot se je reinhardarilo in bi se še in bi kritika silno hvalila »novodobno«, »impresionistično«, »konstruktivistično« i. t. d. režijo.

Meyerholdovi režiji je bilo podložno in zasluženo vse od kraja: avtor, tehnika in igralec. Če bi ne bilo paradokсно, bi se lotil tudi dejansko še publike, umetniško se je je itak. Njegovo gledališče je bilo mašinizem odrskega dela, oder — železo in steklo, igralci — akrobati. Režija je bila prvo in najvažnejše. Toda režija, ki se je videla, ki je kričala, ki jo je lahko otipal vajenček na zadnji galeriji. Ne režija v smislu Hudožestvenikov, kjer hvališ igralce, avtorja, sceno, obleke, opremo, izgovor i. t. d. — in se končno spomniš tudi še režiserja, ki je prav za prav ustvaril vse to.

Široka ruska publika, ki ima zdrav okus in se ne pusti vleči za nos, ni mogla več prebavljati Meyerholdovih eksperimentov, ekstremov in novoželjnosti, lutk, špiralnih stopnic, kvadratov in kubov, vratolomnih konstrukcij in rebusov; vso to višjo geometrijo so nagnali nazaj na tehnično fakulteto, oder pa so prepustili dvema, ki sta prvorojena njegova gospodarja: avtor z neprikrojenim, prvim tekstom in igralec z neizmaljeno podobo resničnega človeka in z živo, večnolepo govorico.

Izsiljevanje in izmaličenost, nista odrska umetnost, kakor spakovanje in potvarjanje oseb ni igralska umetnost.

Pisateljev tekst in živo resničen človek!

Kaj se pa pravi »zlorabljeni državno podporo« v — Rusiji?

Tega ni razumeti v našem smislu, kakor da bi zlorabljal kdo državno podporo (ki v Rusiji ni samo gmotnega značaja, temveč tudi moralnega) napak v finančnem smislu ali celo denar poneverjal. Tam gledajo na stvari drugače.

Vse javno, politično in ravnotako umetniško življenje mora biti v skladu z generalno linijo, t. j. komunistično, mora biti v njeni brezpogojni službi ter ji biti slepo udano. Neplodno in nepotrebno se jim zdi gledališče, ki bi, kot je Meyerholdovo, gojilo neko

abstraktno umetnost, formalizem, ki mu ni mogel nihče slediti, in pretiravanje, ki ga ni nihče razumel.

*

Kakšne dobre in kakšne slabe strani ima to, bomo videli takoj.

Notranja potreba narekuje sovjetskim oblastem, da morajo v knjigi, filmu in na odru za vsako ceno vztrajati pri glavni liniji junaškega optimizma. Zato vtikajo svoje prste v odrsko produkcijo politični kontrolni organi, skušajo vtihotapiti v delo politične tendence na račun umetniške kakovosti, ji podčrtavati in natiravati. Ta metoda je ustvarila v službi junaškega optimizma nekaj izvrstnih del, na pr. Višnjevskega »Optimistično tragedijo« in njegov film »Mi iz Kronstadta« ali pa igro Afinogenova »Dalja« ali opero mladega Džeržinskega »Tihi Don«. Tu ne moti tendenca, čeprav je zelo vidna, vendar bi »Tihi Don« brez dvoma mnogo pridobil, če bi malo bolj varčevali z rdečo zastavo.

V mnogih drugih delih, odrskih in filmskih, pa kvari umetniški pomen in uspeh predvsem pregrebo vsiljena tendenca. Često so značaji pobarvani samo z belo ali črno barvo, drugih barv ne poznajo.

*

Moskovski dovtip: »Avtor, ki bi prišel rad na oder z nepolitično igro, mora biti vsaj že 50 let mrtev — če se ne piše slučajno Gorki« — je gorkega okusa. V splošnem pa je dosegla umetnostna politika sovjetske Rusije, da je na moskovskih odrih način igranja boljši, kot pa so igre, ki jih igrajo.

*

Na eni strani skonstruirani potvarjalec Meyerhold, na drugi politični teater z barvo in tendenco.

Za nas pa so in bodo ostali v zlati sredi moskovski Hudožestveniki, višek gledališke dovršenosti!

V službi umetnosti, v službi človeka!

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavnik: Oton Zupančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Karel Mahkota. Tiskarno Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.